

KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ MİMARLIK VE TASARIM FAKÜLTESİ
İÇ MİMARLIK BÖLÜMÜ

AD: HAYAT

SOYAD: BOSTANCIOĞLU

NO: 101005062

DERSİN ADI: BİLİMSEL ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ

KONU: OSMANLI DEVRİ CAMİ MİMARİSİNİN ZAMAN VE ÜSLUP
BAKIMINDAN GEÇİRDİĞİ SAFHALAR

İÇİNDEKİLER

1)Osmanlı Sanatı

2)Osmanlı Devri Camii Mimarisinin Zaman ve Üslup Bakımından Geçirdiği Safhalar

2.a) Bursa Üslubu(Başlangıç devri) (1335_1501 14. Ve 15. Asırlar)

2.a1)Yeşil cami (İznik)

2.a2)Bursa Ulu cami

2.b)Klasik üslup veya yüksek devir (1501_1730)

2.b1)İstanbul Beyazıt Cami

2.b2)İstanbul Süleymaniye Cami

3)Modernleşme ve Osmanlı Mimarisine Etkileri

3.1)Lale Devri

3.1a) Nuruosmaniye cami

3.2)Barok Üslubu veya Nizamı_1 Cedid Devri

4) Pertev Mehmet Paşa Cami (Yeni Cuma Cami-Kocaeli)

5) Tezhip(süsleme) sanatı

5.1) Pertev Mehmet paşa camisinde kullanılan motifler.

6) Kaynakça

1)OSMANLI SANATI

Selçuklu sultanı Alaaddin Keykubat Ertuğrul beyi Anadolu'da fetihle görevlendirdi. Ertuğrul Bey Söğüt'ü başkent yaptı. Vefatından sonra Osman Bey başa geçerek askeri siyasi ve idari yönden kuvvetli bir otorite tesis etti. Bu beylik daha sonra gelişerek Suriye, Rumeli, mısır, kuzey Afrika'ya yayılan kuvvetli bir devlet haline geldi. Devlet yolundaki bu gelişme, paralel olarak sanatta da kendini gösterdi. Böylece Türk sanatının en olgun devri ortaya çıktı. Bu devre Osmanlı devri denir.

Osmanlılar köklü bir geleneğin varisi olarak yeni topraklarda karşılaştığı sanatla kendine has bir mimari üslup yaratmıştır. Bu dönemde imaret, zaviye, tekke ve ahi teşkilatının büyük tesiri olmuştur. Batıya yönelik bu gelişme Osmanlı sanatı adı altında yeni Çağ Türk Sanatı olarak ortaya çıkmıştır. Bu erken devir Osmanlı sanatına ait bilgiler eski tarihlerin eserlerinden, kitabelerinden, arşivlerinden istifade ederek öğreniyoruz.

2)OSMANLI DEVRİ CAMİ MİMARİSİNİN ZAMAN VE ÜSLUP BAKIMINDAN GEÇİRDİĞİ SAFHALAR

2.a)BURSA ÜSLUBU(Başlangıç devri) (1335_1501 14. Ve 15. Asırlar)

İznik ve Bursa şehirlerinde inşa edilen binalardan İstanbul Beyazıt camisine kadar olan devri kapsar. Bursa üslubundaki binalar Türkistan ve Selçuk üslubundaki binaları andıran gelişmeler göstererek inşa edilmiştir. Kubbeler doğrudan doğruya köşe bingilerine oturtulmuş sütun yerine ayaklar kullanılmıştır.

Minareler Selçuklularınkinden daha mevzun(ölçülü, uyumlu)dur.

Bursa'da Alaaddin Paşa, Orhan Bey, hüdavendigâr, Yıldırım Beyazıt, Yeşil, Murabiye, Ulu Camii, Yeşil Türbe, İznik'te Yeşil Camii, Edirne'de Murabiye(üç şerefeli), Beyazıt Camii ve Eski Camii, İstanbul'da Fatih Camii(1462)

Resim 1 İznik yeşil cami

Resim 2 Edirne murabiye cami

Resim 3 Beyazıt cami

2.a1)YEŞİL CAMİ (İznik)

İznik'in doğusunda, Lefke Kapısı yakınında bulunan Yeşil Camiyi Çandarlı Hayrettin Paşa adına Mimar Hacı Musa 1378-1391 yılları arasında yaptırmıştır. Caminin yapımına Çandarlı Halil Hayrettin Paşa tarafından başlanmış, Onun ölümünden sonra oğlu Ali Paşa 1391-1392 yıllarında tamamlamıştır. Erken Osmanlı mimarisinin en önemli yapılarından olan Yeşil Cami, tek kubbeli, merkezi camilerin gelişmiş örneklerinden biridir.

Kare planlı caminin önünde iki mermer sütunlu bir son cemaat yeri bulunmaktadır. Caminin minaresindeki çini süslemelerinden ötürü Yeşil Cami ismi ile anılmasına neden olmuştur. Çinilerin yanında sırlı tuğlalar da kullanılmış ve gövde zikzak, zencerek motifleri, altıgen geçmelerle görkemli bir konuma getirilmiştir.

İznik'in Yunan işgali sırasında harap edilen cami Cumhuriyetin ilk yıllarında onarılmıştır.

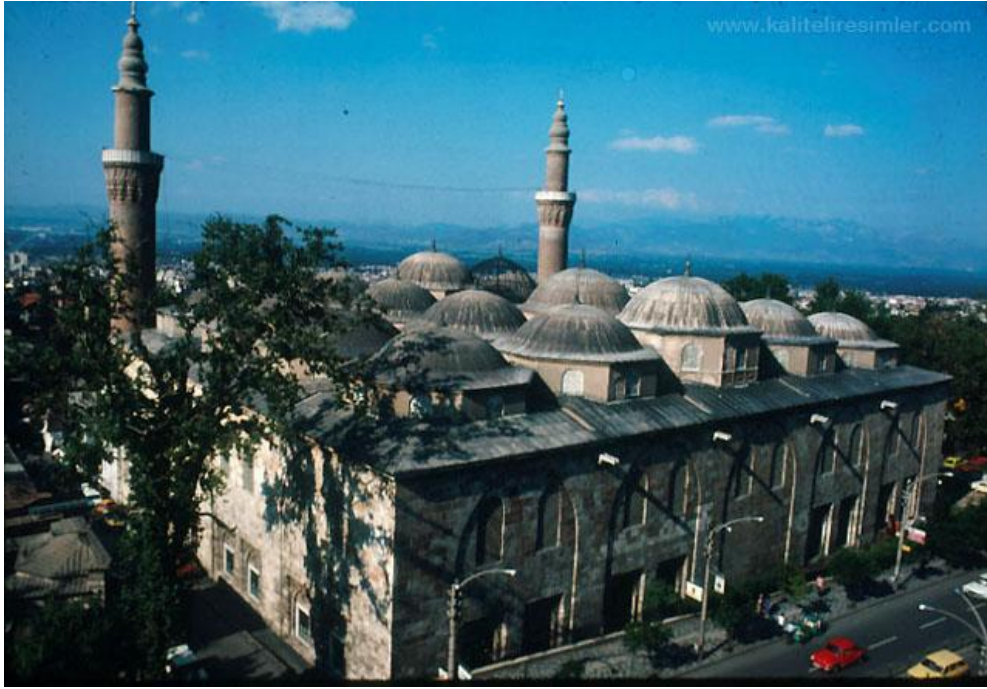

Resim 4

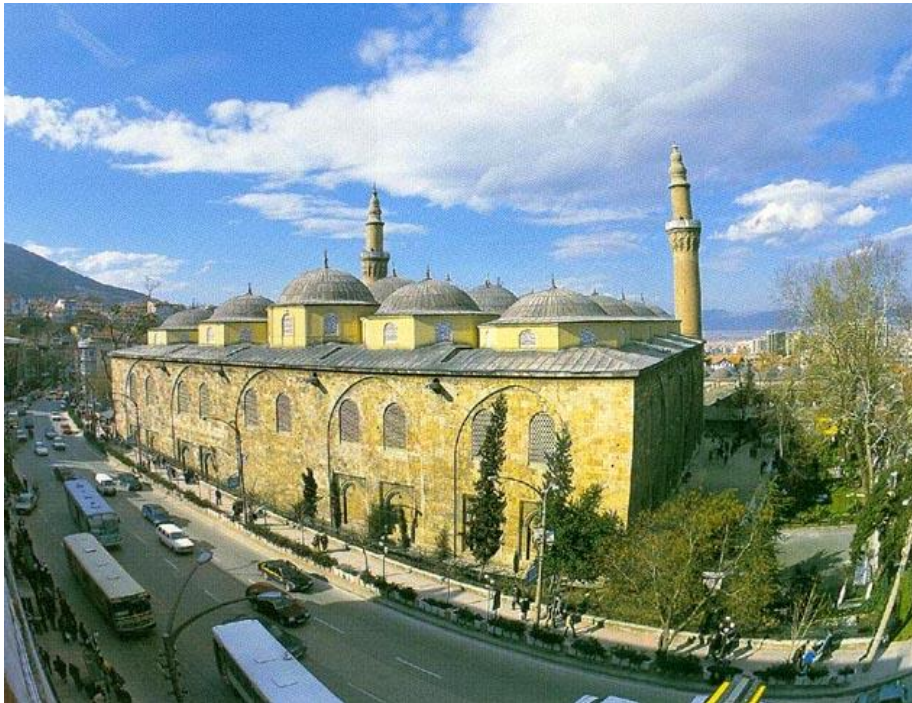
2.a2)BURSA ULU CAMİİ (1379_1399)

Bursa'nın en büyük camisidir. Dörtgen bir plan üzerine üç sıra enine dörder kagir ayaklarla beş ve uzunluğuna dört sahına(bölüm, mekan, alan) ayrılmıştır. Bu ayaklar Selçuk camilerinde olduğu gibi sivri kemerlerle birbirlerine bağlanmış ve her iki kemer arasına rastlayan köşelere kareden daireye geçmek için birer köşe bingisi inşa edilmiştir. Bu bingilerin dördünün üzerine birer kaşnaklı kubbe oturtulmuştur. Bu suretle camii yirmi kubbeyle örtülmüştür. Selçuklularda olduğu gibi kemerlerin üzerine ağaç kirişler konulmamış bir dam şeklinde örtülmüştür.

Bizans mimarisinde olduğu gibi pencereler büyük kemerlerin içine sonradan açılmıştır. Pencereler kubbelerin oturduğu kasnaklara içeriği aydınlatmak maksadı ile açılmıştır.

Resim 5 Bursa ulu camii

Resim 6

2.b)KLASİK ÜSLUP VEYA YÜKSEK DEVİR (1501_1730)

Edirne üç şerefeli İstanbul Beyazıt camilerinden İstanbul Sultan Ahmet zamanına kadar ki devirdir. Üç şerefeli Beyazıt camilerinde plan daha genişletilerek tasvir edilmiştir. Kubbeler kasnaklar üzerine oturtulmuş mukarnaslı ve baklava desenli büyük sütunlar kemerleri taşımıştır. Nisbetler daha uyumlu hale getirilerek yarım kubbelerle mekana genişlik temin edilmiştir.

Minareler daha mevzun inşaa edilmiştir. Cümle kapıları Selçuklulardaki gibi haşmetli, gösterişli olarak inşaa edilmiştir.

İstanbulda Beyazıt camii

Mihribah sultan camii

Yavuz selim camii

Şehzade başı camii (Mimar Sinan çıraklık dönemi)

Edirne'de Selimiye camii (Mimar Sinan ustalık dönemi)

2.b1)İSTANBUL BEYAZIT CAMİ(1501-1506)

İstanbul Beyazıt camii klasik üslubun ilk örneği olarak kabul edilir. II. Sultan Beyazıt'ın mimar başı Mimar Hayrettin, Mimar Kemalettin, Mimar Yakup tarafından inşaa edilmiştir.

Beyazıt camisinin planı Bursa camilerinin yanlara doğru çıkan kısımları gibi ise de kubbesi onlar gibi yan duvarlar üzerine oturmayıp dört büyük ayak üstüne inşaa edilmiştir. Kemerlerin teşvik ettiği dörtlü bir kaideye oturan kubbenin ön ve arkasına birer yarım kubbe ilave olmuştur. Merkezi kubbenin sağına ve soluna dörder adet küçük kubbe inşaa edilmiştir. Bunlarla kare haline gelen planın sağına ve soluna beşer kubbeli tabhane kanatları ile camii planı tamamlanmıştır.

Resim 7

2.b2)İSTANBUL SÜLEYMANİYE CAMİ

Osmanlı devri mimarisinin en yüksek mimari eseridir. Kanuni Sultan Süleyman zamanında 1557 yılında beş yıl içerisinde mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir.

Süleymaniye camisi görünümü itibari ile İstanbul ufuklarında bir taç gibi algılanır. Üçer şerefeli iki minaresi ana yapıya bitişik, ikişer şerefeli iki minaresi de avlunun diğer köşelerinde yer alması ile yapının pramit şeklinde bir görüntü vermesi temin edilmiştir. Toplam on şerefesi bulunan minareler kurucusunun onuncu padişah olduğunu işaret eder.

Caminin planı avlusu ile beraber bir dörtgen teşkil eder. Caminin boyu altmış üç, eni altmış dokuz metredir. Merkezi kubbe dört kalın paye üzerine kuruludur. Bu payelerin arasına birer büyük kemer inşa edilmiştir ve merkezi büyük kubbe bu kemerler üzerine oturtulmuştur.

Resim 8

3)MODERNLEŞME VE OSMANLI MİMARİSİNE ETKİLERİ

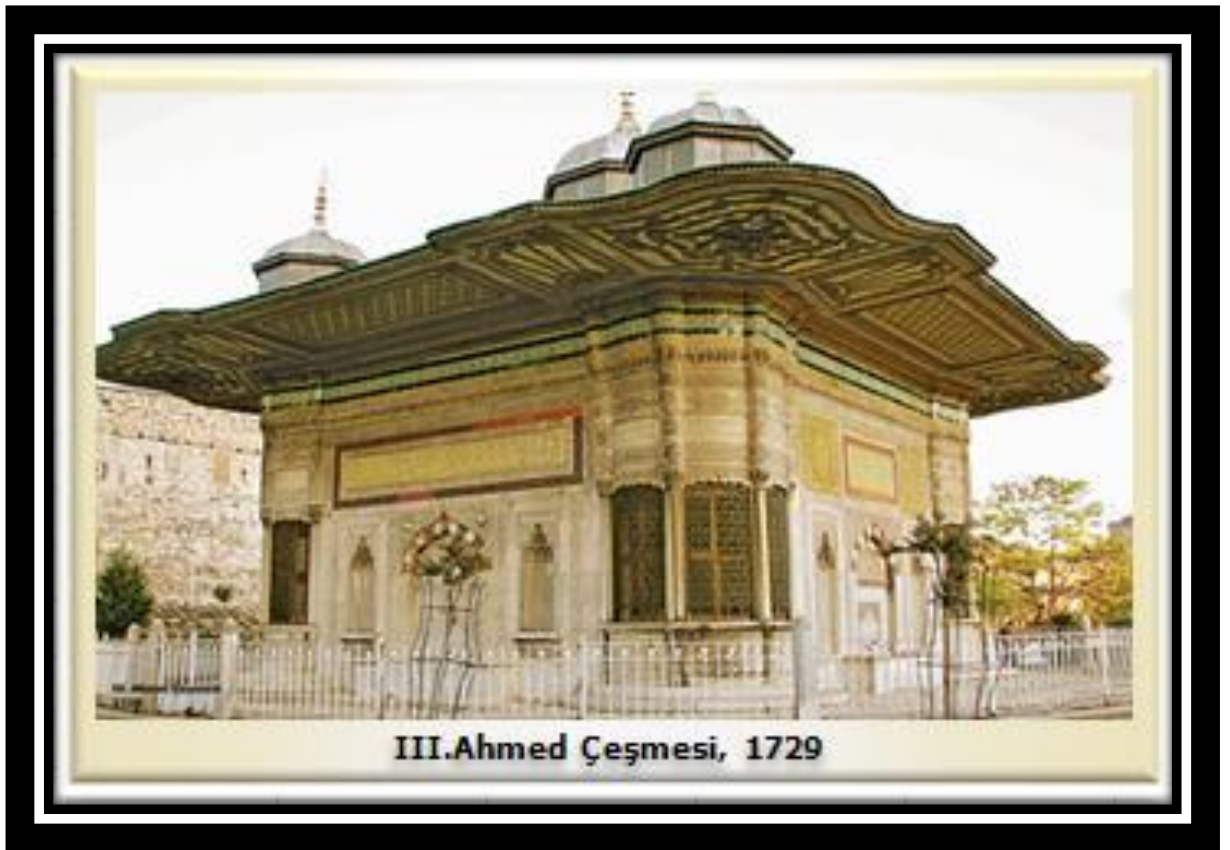
3.1)LALE DEVRİ(1703-1730)

Osmanlı mimarisinin 18. ve 19. yüzyıllardaki görüntüsü, geçmiş dönemlere oranla, oldukça değişik özelliklerle yüklüdür. Kültür ve sanat, siyasal başarısızlıkların süreklilik kazandığı 18. yüzyıla kadar önemli ölçüde geleneksel bütünlüğünü korumuş, yabancı etkilerin yoğunluğu ancak 18. yüzyıldan itibaren duyulmaya başlamıştır. Bu durum Osmanlı toplum yapısıyla yakından ilgilidir.

18. yüzyılda Batı, özellikle Fransa ile ilişkilerin gittikçe artması ve buna paralel olarak yeni kurumların oluşturulması istekleri, mimari alanda da giderek karşılığını bulmuştur. Bu yüzyıla kadar mimari ve bezeme konusunda kendi içinde gelişerek gelen kabul görmüş değerlere, bu yüzyılda başka etkenler karışmış ve Osmanlı mimarisine yavaş yavaş ağırlığını koymaya başlamıştır. Ancak bu öğelerin başlangıçta, geleneksel Osmanlı yapısı içinde eritilerek ele alındığı da bir gerçektir.

Osmanlı mimarisi Batılılaşma dönemine, yaklaşık 1703-1740 yılları arasında kapsayan ve çoğu kez Lale Devri olarak da adlandırılan kısa bir geçiş dönemiyle adım atmıştır. Lale Devri'nde Sultan 3 .Ahmed ve Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın tüm çabalarına karşın, mimari açıdan biçime yönelik belirgin bir Batılılaşma gerçekleştirilemediği gibi özel diyebileceğimiz bir mimari üslup da yaratılamamıştır.

Sultan üçüncü Ahmet ve damadı Nevşehirli İbrahim paşa'nın destekleri ile Avrupa da bir sanat anlayışı gelişir.1727'de seksen kişilik elçilik ekibi Fransa'da gördüklerini dönüşlerinde saraya anlatırlar. Bundan sonra İstanbul'un muhtelif semtlerinde ve boğazda Paris saraylarının ve caddelerinin benzerleri yapılır. Lale devrinde büyük mimari eserler yerine küçük, süslü binalar yapılmıştır. Köşk, sebir ve çeşmeler bu devrin kendine has çizgilerini taşır .Mimarideki bu gelişme binaları süsleyen motiflere tesir ederek klasik rumi ve motifler yanına Avrupai yapraklar ve buketler yer almıştır.

Resim 9

3.1a)NURUOSMANİYE CAMİ

1748 yılında I. Mahmud zamanında yapımına başlanan ve III. Osman zamanında (1755)yapımı tamamlanan, Mustafa Ağa tarafından İstanbul'daki Nuruosmaniye semtine yapılan camii.İstanbul'da, Çemberli taş ile Kapalıçarşı ve Cağaloğlu arasında kalan ve kendi adıyla anılan semtteki büyük ve güzel camii..Nuruosmâniye Camiinin yapımına 1748'de Sultan Birinci Mahmud Han zamanında başlandı. Vefatından sonra Sultan Üçüncü Osman Han devrinde devam edilerek 1755'te tamamlandı. Yapının kitabesi bu tarihi taşımaktadır. "Osmanlının Nuru" manasına, caminin ismine "Nur-ı Osmanî" denilmekle beraber, Osmaniye Camii diye de bilinir. Caminin mimarı Mustafa Ağa, yardımcısı ise Simon Kalfadır.

Cami, barok üslûpta yapılmış olup, klâsik üslûptan tamamen ayrı bir karakter taşımaktadır. Bilhassa yarım daire şeklindeki avlusu, bunu iyice belirlemektedir. Cami, bu özelliğiyle Osmanlı mimarisinin yeni üslûbunun, ilk büyük ve mühim eseridir.

Caminin içi de son derece güzel ve gösterişli olarak tezyin edilmiştir. Mihrabı, minberi ve caminin içindeki silmeler barok üslûpta ve son derece güzel yapılmıştır.

Resim 10

Resim 11

3.2)BAROK ÜSLUBU VEYA NİZAM_I CEDİD DEVRİ

Baro klasik Rönesans üslubunun eğri büğrü sedf ve incilere benzeyen deniz kabukları şeklindeki bezemelerden meydana gelen bozuk tezyinat tarzıdır. Bu üslubu takip eden daha süslü olana da ROKOKO denilmiştir. Osmanlı mimarisinin klasik gelitlerinden kopmaya başladığı bu devir Türk sanatında Avrupayı figürlerin yer aldığı bir dönemdir. Bu dönemden sonra Türk yaşayışına, Türk düşüncesine, Türk siyasi hayatına ve sanatına Avrupa hakim olmuş ve bugünkü şahsiyetsiz, kimliksiz bir toplum haline gelmiştir.

Resim 12

Resim 13

4) PERTEV MEHMET PAŞA CAMİ (YENİ CUMA CAMİ-KOCAELİ)

Kocaeli Yeni Cuma Mahallesi'nde, eski İstanbul-Ankara Karayolunun yanında bulunan Pertev Mehmet Paşa Külliyesi'nin bölümlerinden biri olan bu cami, halk arasında Yeni Cuma Camisi olarak da tanınmaktadır. Pertev Mehmet Paşa'nın ölümünden sonra, 1572'de caminin temelleri atılmış, yapı topluluğu 1579'da tamamlanmıştır. Külliye Mimar Sinan eseridir.

Cami kareye yakın dikdörtgen planlı olup, üzeri merkezi bir kubbe ile örtülmüştür. Kubbeye geçişi sağlayan tromplar caminin dışında, üst örtüsünde kendini açıkça belli etmemektedir. Merkezi kubbe yarım kubbelerle takviye edilmiştir. Kubbe kasnağını çepeçevre kuşatan 24 adet ve yan duvarlarda ise mihrap duvarında dörderden 12, ikisi son cemaat yerine bakan toplam 14 pencere ile ibadet mekanını son derece güzel biçimde aydınlatılmıştır. İbadet mekanında çiniye yer verilmeyişi, o dönem yapıları içerisinde karşılaşılmayan bir örnektir. Caminin pencere aralarında yazı frizleri ve kalem işleri bulunmaktadır. Bu kalem işlerinde hatayi ve rumilere geniş yer verilmiştir. Camideki mermer işlerinin yanı sıra ahşap işçiliği de ileri bir düzeydedir.

Mermer mihrap ve minberi geometrik bezemelerle kaplıdır. Bunların üzerindeki stalaktitler ve geometrik bezeme son derece güzel işlenmiş olup, diğer Osmanlı minberlerinde karşılaşılmayacak kadar farklı ve ince bir işçilik göstermektedir.

Caminin batı duvarında ana giriş kapısı bulunmaktadır. Giriş kapısının bulunduğu duvar diğer üç cephe duvarından daha önce yapılmış olduğundan caminin ibadet mekanına doğru iki dayanak ile takviye edilmiştir. Bunlar birbirleri ile ve duvarlara kemerlerle bağlanmış, üç küçük eyvan meydana getirilmiştir. Böylece kapının üzerinde ikinci bir kat, müezzin mahfili ile maksureler oluşturulmuştur. Caminin portalı stalaktitli olup, çevresi mermer frizlerle kuşatılmıştır. Caminin son cemaat yeri stalaktit başlıklı dört mermer sütun ve iki müstakil ayaktan meydana gelmiş olup, üzeri üç kubbe ve iki beşik tonoz ile örtülüdür. Son cemaat yerinde ayrıca ahşap çatılı bir de galeri vardır.

Caminin yanındaki minaresi oldukça yüksek dikdörtgen düzgün taştan yapılmış kaide ve kürsü üzerinde, yuvarlak gövdelidir. Minare, kesme taştan, silindirik gövdeli, tek şerefeli ve şerefeye altı stalaktitli, kurşun külahlıdır.

Resim 1

Minare

Caminin minaresi düzgün kesme taştan yapılmıştır. Silindirik gövdeli olan minare, tek şerefelidir. Şerefe altı silmelerle hareketlendirilmiştir. 1999 Marmara Depremi sırasında zarar gören minaresi, şerefe kaidesinden itibaren komple yenilenmiştir.

Resim 2

Pertev Mehmet Paşa Cami'nin şadırvan avlusuna doğu, batı ve kuzeyden olmak üzere üç ayrı kapıdan giriliyor. Fotoğrafta, üzerinde orijinal kitabenin yer aldığı batı kapısı görülüyor.

Resim 3

Fotoğrafta, batı kapısının orijinal kitabesi görülüyor. Caminin avlu duvarının batı ana giriş kapısı üzerindeki kitabede "Cami-i Şerif-i Pertev Mehmet Paşa Sene 987" yazısı bulunmaktadır

Resim 4

Pertev Mehmet Paşa Camii'nin şadırvan avlusuna doğu, batı ve kuzeyden olmak üzere üç ayrı kapıdan giriliyor. Fotoğrafta, doğu kapısı görülüyor.

Resim 5

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami'nin son cemaat yeri birçok Sinan camisinde olduğu gibi iki bölümlü. Dört mermer sütun ve iki payeden meydana gelen iç bölümün üzeri üç kubbe ve iki beşik tonozla örtülü şadırvan tarafındaki dış son cemaat yeriyse galeri şeklinde ve üzeri ahşap çatıyla kaplı.

Resim 6

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami'nin son cemaat yeri birçok Sinan camisinde olduğu gibi iki bölümlü. Dört mermer sütun ve iki payeden meydana gelen iç bölümün üzeri üç kubbe ve iki beşik tonozla örtülü şadırvan tarafındaki dış son cemaat yeriyse galeri şeklinde ve üzeri ahşap çatıyla kaplı.

Resim 7

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami'nin son cemaat yeri birçok Sinan camisinde olduğu gibi iki bölümlü. Dört mermer sütun ve iki payeden meydana gelen iç bölümün üzeri üç kubbe ve iki beşik tonozla örtülü şadırvan tarafındaki dış son cemaat yeriyse galeri şeklinde ve üzeri ahşap çatıyla kaplı.

Resim 8

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami'nin son cemaat yeri birçok Sinan camisinde olduğu gibi iki bölümlü. Dört mermer sütun ve iki payeden meydana gelen iç bölümün üzeri üç kubbe ve iki beşik tonozla örtülü şadırvan tarafındaki dış son cemaat yeriyse galeri şeklinde ve üzeri ahşap çatıyla kaplı.

Resim 9

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami'nin son cemaat yeri birçok Sinan camisinde olduğu gibi iki bölümlü. Dört mermer sütun ve iki payeden meydana gelen iç bölümün üzeri üç kubbe ve iki beşik tonozla örtülü şadırvan tarafındaki dış son cemaat yeri ise galeri şeklinde ve üzeri ahşap çatıyla kaplı.

Resim 10

İç avluda bulunan on iki kenarlı şadırvan, on iki sütun üzerinde kurşunla kaplı bir çatı örtüyor. Mermer şadırvan, yuvarlak kemerlerle birbirine bağlanan mukarnas başlıklı sütunlar ve aralarında her cephede birer musluk bulunan mermer şebekelerden oluşan cephe düzenine sahip.

Resim 11

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami'nin son cemaat yerindeki mukarnaslı cümle kapısı. ahşap giriş kapısı sade silmelerden oluşan mermer bir dikdörtgen çerçeve içine yerleştirilmiştir.

Resim 12

Son cemaat yerinin 1. bölümü, ortada üç kubbe ve yanlarda beşik tonozla, 2. bölümü ise ahşap çatılı bir tavanla örtülüdür.

Resim 13

Caminin ana kubbesi, kubbeye geçiş elemanları, son cemaat yeri kubbeleri ve tonozlarında kalemişı süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemelerde ince bir işçilik görülmektedir. Süslemeler geç devir özellikleri göstermektedir. Süslemelerde daha çok hatayi ve rumi motiflere yer verilmiştir.

Resim 14

Son cemaat yerinde bulunan iki küçük mihrap nişinden bir tanesinin görünüşü .

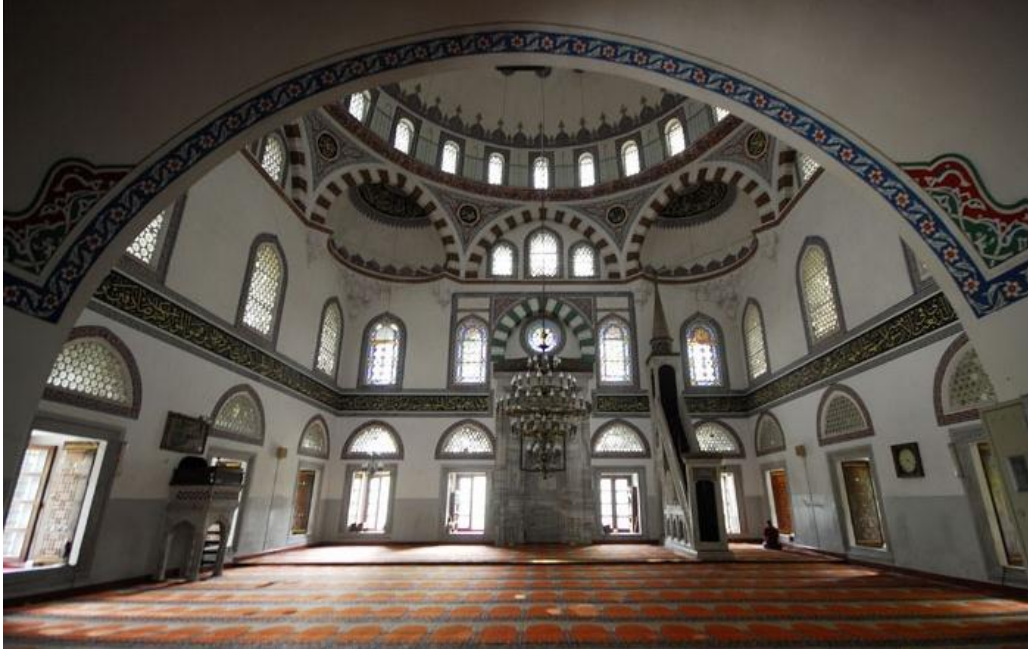
Resim 15

Caminin ana kubbesi, kubbeye geçiş elemanları, son cemaat yeri kubbeleri ve tonozlarında kalemî süslemeler bulunmaktadır. Bu süslemelerde ince bir işçilik görülmektedir. Süslemeler geç devir özellikleri göstermektedir. Süslemelerde daha çok hatâ ve rumî motiflere yer verilmiştir.

Resim 16

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami harimi.

Resim 17

İzmit Pertev Mehmet Paşa Cami harimi.

cami içersinde üç duvar yüzeyi boyunca dönen hat sanatı örneği ve kubbenin iç kısımlarında süslemeler görülmektedir. Marmara depreminde kubbenin iç kısmında hafif çatlaklar meydana gelince Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından gerçekleştirilen tadilatta kubbedeki yazılar tekrar yazılmış, süslemeler de yeniden yapılmış.

Üç Duvar yüzeyi boyunca dönen yazıda Cuma süresi mealı yer almaktadır.

TÜRKÇE MEALİ

62-EL-CUM'A

Adını, 9 âyetinde geçen "cum'a" kelimesinden alır Medine'de inmiştir; 11 (onbir) âyettir
Münafıkların davranışlarından söz ettiği için bu adı almıştır

Rahmân ve Rahîm (olan) Allah'ın adıyla

1 Göklerde ve yerde olanların hepsi, mülkün sahibi, eksiklikten münezze, azîz ve hakîm olan Allah'ı tesbih eder

2 Çünkü ümmîlere içlerinden, kendilerine âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderen O'dur Kuşkusuz onlar önceden apaçık bir sapıklık içindeydiler

3 (Peygamberi) müminlerden henüz kendilerine katılmamış bulunan diğer insanlara da göndermiştir O, azîzdir, hakîmdir

4 Bu, Allah'ın lütfudur Onu dilediğine verir Allah büyük lütuf sahibidir

5 Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerce kitap taşıyan merkebin durumu gibidir Allah'ın âyetlerini yalanlamış olan kavmin durumu ne kötüdür!
Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez

6 De ki: Ey yahudiler! Bütün insanlar değil de, yalnız, kendinizin Allah'ın dostları olduğunuzu iddia ediyorsanız, bunda da samimi iseniz, haydi ölümü temenni edin (bakalım)!

7 Ama onlar, önceden yaptıklarından dolayı ölümü asla temenni etmezler Allah, zalimleri çok iyi bilir

8 De ki: Sizin kendisinden kaçtığınız ölüm, muhakkak sizi bulacaktır Sonra da görüleni ve görülmeyeni bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O size bütün yaptıklarınızı haber verecektir

9 Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alış verişi bırakın Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır

10 Namaz kılınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan isteyin Allah'ı çok zikredin; umulur ki kurtuluşa erersiniz

11 Onlar bir ticaret ve eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona giderler ve seni ayakta bırakırlar De ki: Allah'ın yanında bulunan, eğlenceden ve ticaretten daha yararlıdır Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır

Resim 18

Caminin mermer kürsüsünde geometrik süslemelere yer verilmiştir.

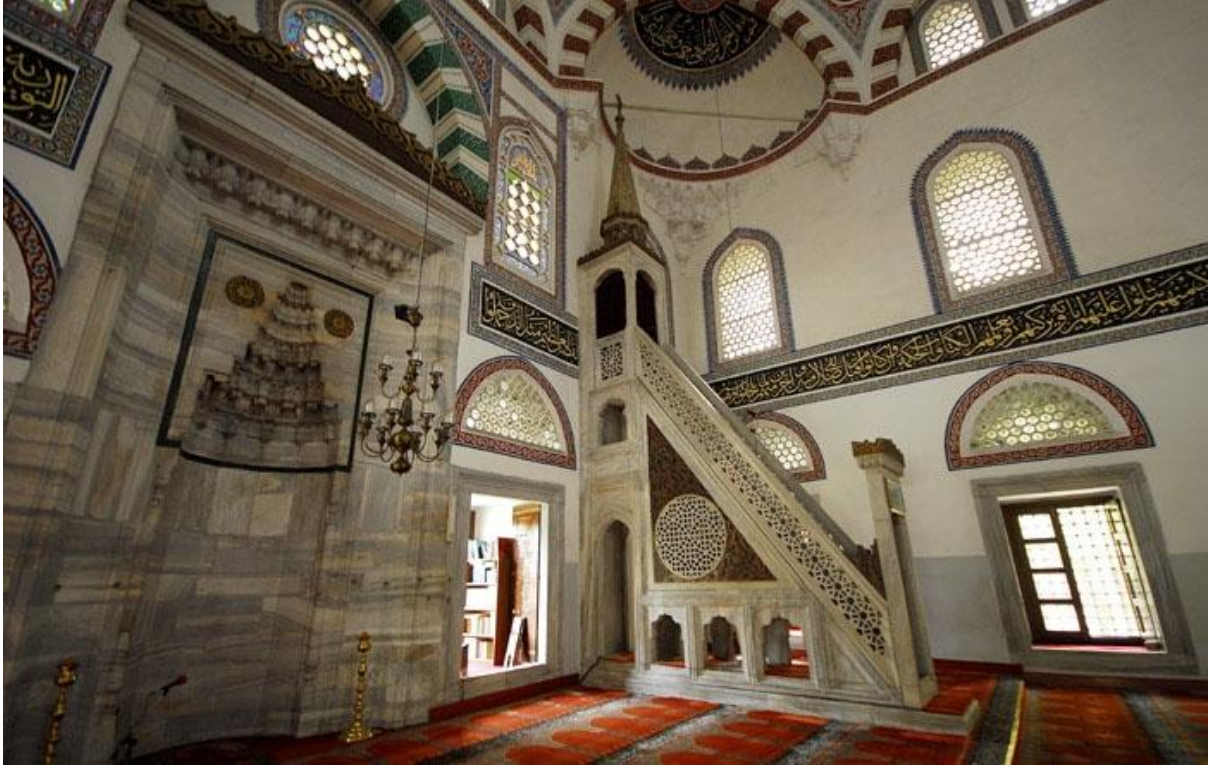
Resim 19

Caminin mermer kürsüsünde geometrik süslemelere yer verilmiştir.

Resim 20

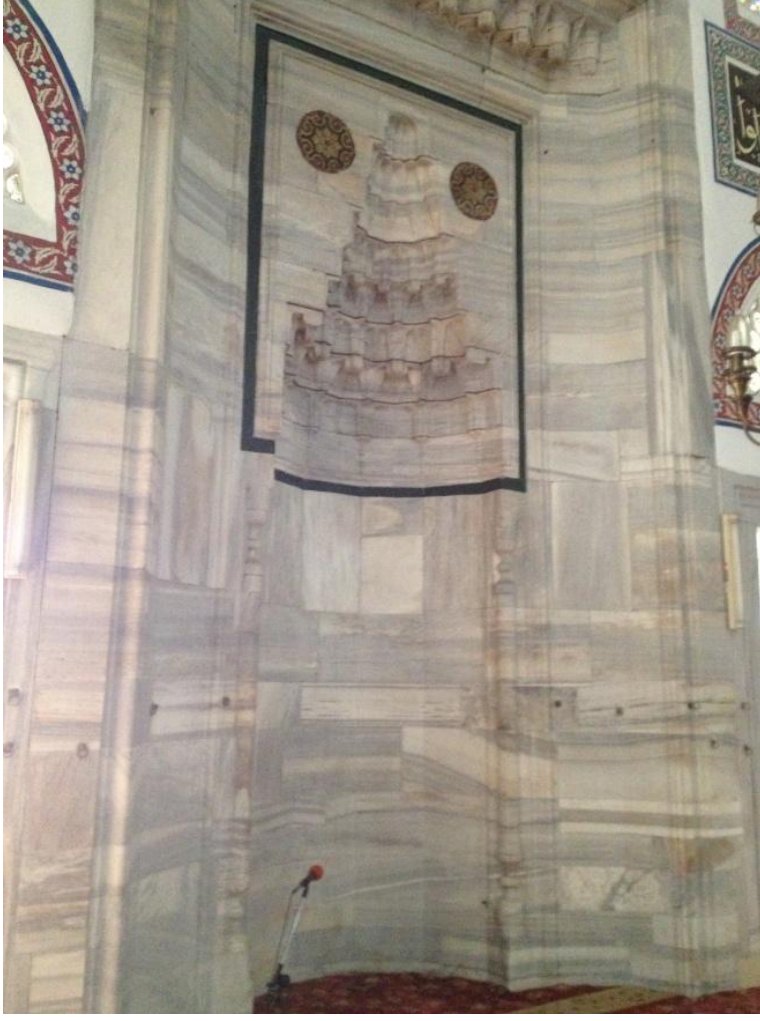
Köşelerde kubbeye geçişi sağlayan çeyrek kubbe şeklindeki mukarnaslı tromplar. Mihrap duvarındaki pencerelerde vitray süsleme kullanılmıştır.

Resim 21

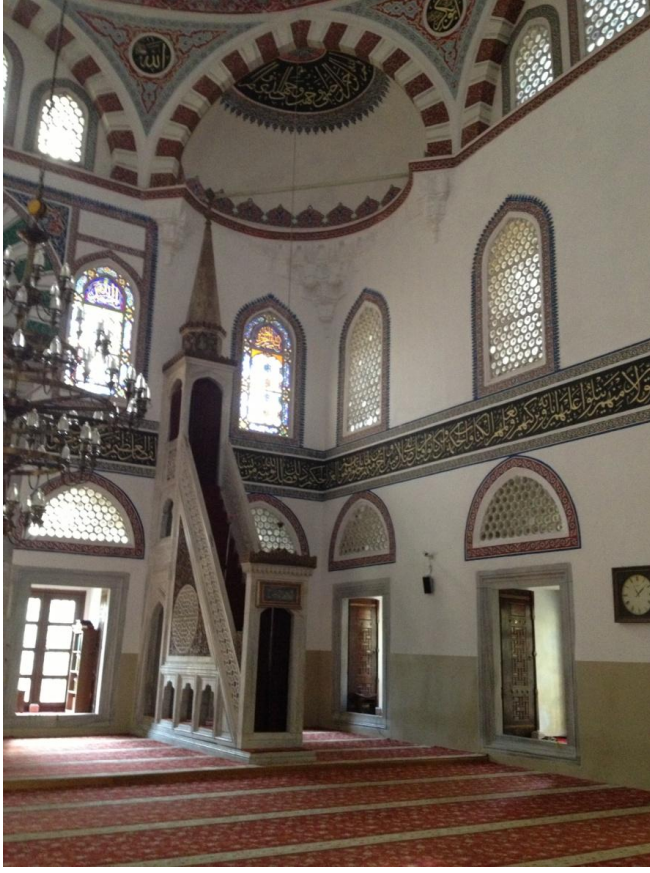
Caminin mihrabı ve minberi mermer malzemedendir. İkisi de orijinaldir. Mihrap beden duvarlarındaki ikinci sıra pencerelere kadar uzanmaktadır. Minberde oldukça yüksek yapılmıştır.

Caminin yücelim duygusu doğrultusunda yüksek beden duvarları ve çift kasnaklı olarak inşa edilmesi, iç mekânda bulunan yapı elemanlarını etkilemiştir. Oldukça yüksek boyutlu olan, mihrap, minber ve mahfil bunun en güzel örnekleridir.

Resim 22

Mermer Mihrap silmelerle çerçeve içerisine alınmıştır. Ortada beş köşeli niş bulunmaktadır. Mihrap beden duvarlarındaki ikinci sıra pencerelere kadar uzanmaktadır.

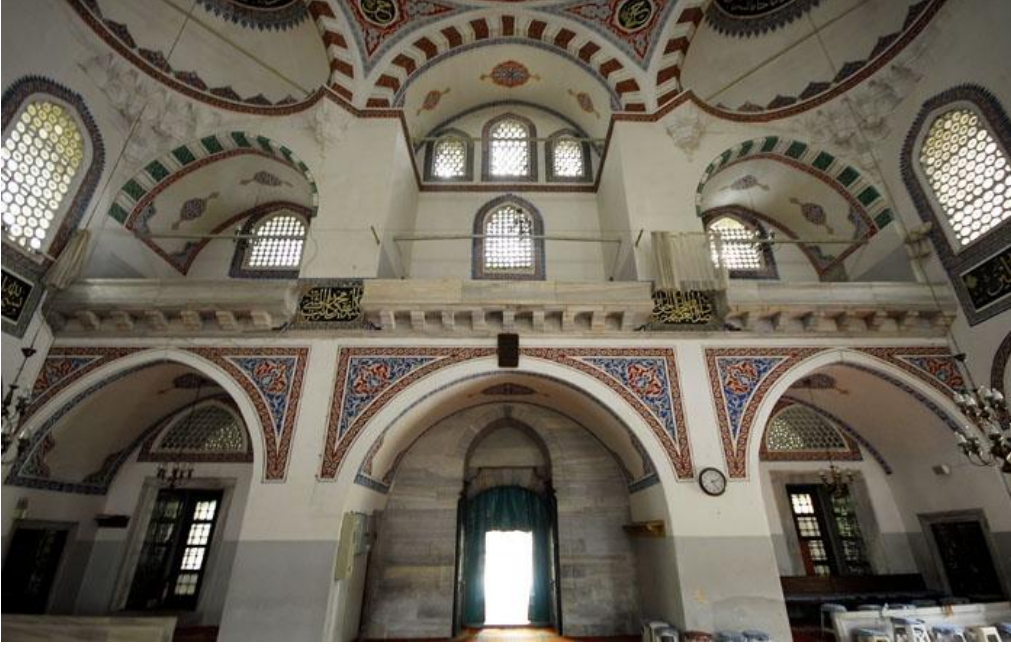

Resim 23

Yapının bezeme bakımından en zengin ögesi minberdir. Minber aynalığında sonsuzluk prensibiyle yapılmış geometriksel süslemelere yer verilmiştir. Minber sonradan boyanmış, yıldızlanmıştır

Resim 24

Resim 25

Giriş kapısının bulunduğu duvar, caminin ibadet mekânına doğru iki dayanakla takviye edilmiş. Bu iki dayanakla, birbirlerine ve duvarlara kemerlerle bağlı üç küçük eyvan meydana getirilmiş. Böylece kapının üzerinde ikinci bir kat, müezzin mahfeli ve maksureler (özel kapısı ve merdiveni olan, parmaklıklar veya kısa korkuluklarla ayrılmış yüksekçe yer) oluşturulmuş.

Resim 26

Giriş kapısının bulunduğu duvar, caminin ibadet mekânına doğru iki dayanakla takviye edilmiş. Bu iki dayanakla, birbirlerine ve duvarlara kemerlerle bağlı üç küçük eyvan meydana getirilmiş. Fotoğrafta, giriş kapısının bulunduğu eyvan görülüyor.

Resim 27

Caminin kuzey cephesinde giriş kapısı üzerinde yer alan mahfel.

Resim 28

Marmara depreminde kubbenin iç kısmında hafif çatlaklar meydana gelince Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından gerçekleştirilen tadilatla kubbedeki yazılar tekrar yazılmış, süslemeler de yeniden yapılmış. Süslemelerde daha çok hatai ve rumi motiflere yer verilmiştir.

5) TEZHİP (SÜSLEME) SANATI

PERTEV MEHMET PAŞA CAMİSİNDE KULLANILAN POTİFLER

RUMİ

Anadolu Selçukluların kullandıkları filiz ve yaprak biçimli, hayvan motifleriyle yapılan karmaşık süsleme. Rumi Şemse, kitap ciltlerinin üstlerine yapılan güneşe benzer süsleme, uzun ucu sivri ve kıvrık yapraklarda meydana gelmiş biçimde olurdu. Yekpare Şemse, mülevven Şemse gibi türleri vardır. Türk süsleme sanatının klasik üsluplarından. Gerek mimaride gerek eşya üzerinde en çok kullanılan süsleme tarzıydı. Bu adı en çok Roma imparatorluğu yönetimi altındaki Anadolu'ya Diyarı Rum denmesinden dolayı aldı. Rumi süsleme tarzı Türk ve İslâm ülkelerinde çok yaygın olan bir süsleme üslubuydu. Bunu daha çok Anadolu Selçukluları geliştirdi. Türk bezeme sanatlarının hemen hemen her dalında çok uzun bir dönemden beri kullanılırdı. Bu motife "Selçuki" adı da verilmektedir. Rumi Sanatı taş, çini, ahşap, kumaş ve kitap sanatları gibi bütün süsleme alanlarında günümüze kadar kullanılmaktadır.

RUMİ MOTİFİN ÇEŞİTLERİ

1.Çizilişine göre

- Sade Rumî: Buna dini Rumî de denir. En basit sekliyle çizilmiş Rumî örneğidir.
- Dendanlı Rumî: Sade Rumî sınır çizgisinin iç kısmında münhani örneklerle süslenmiş Rumi örneğidir.
- Kanatlı Rumî: Rumî motifinin iki kola ayrılarak çizilmiş şeklidir.
- Sarılma Rumî: Buna ide Rumî de denir. Kendi içinde sarılma ve bükülme anlamında Farsça bir terimdir. Rumî motifinin üzerine çıkma yaparak sarılmış rumi örneğidir.
- Sencide Rumî: Ölçülü iki taraflı çizilen Rumî çeşidi anlamında Farsça bir terimdir. Sanki iki Rumî sırt kısmında birleştirilmiş gibidir.
- İşlemeli Rumî: Büyük bir Rumî motifinin iç kısmında hatai grubu motifler yer alır.

2. Kompozisyondaki kullanımına göre

- Ayrılma Rumî: Bir kompozisyonda deseni paftalara ayırarak, kompozisyonda daha uygun bir görünüm sağlamaya ayrılma rumi denir. Bu bölümde zemin, uygun şekilde farklı renkte boyanır. Bu görevi hemen her çeşit rumi motifi yapar.
- Tepelik Rumî: Kompozisyonlarda sonlandırıcı veya sınırlayıcı görev yaparlar. Bazen tığ şeklinde de kullanılırlar. Simetrik düzenleme uygulanır.

c) Ortabağ Rumî: Rumî kompozisyonunun çiziminde rumilerin saplarının bir noktada birleşip tekrar o noktadan ikiye ayrılmalarında, birleşme noktasına konan rumili düzenlemedir d) Salyangoz Rumî: Salyangoz diye adlandırılan küçük rumi tarzındaki kıvrımlar simetrik dörtlü hattın çakışma noktasında kullanılır. Bağlayıcı bir özellik taşır.

e) Üç-iplik Rumî: Birbiri içinden geçen üç hat üzerinde rumilerin aynı yönde dizilerek meydana getirdiği zarif bir rumi örgüsüdür. Bordürlerde kompozisyonları sınırlayıcı olarak kullanılır.

Resim 1

Pertev Mehmet paşa camisinden rumi bezeme örneği.

HATAİ

Hatailer Türk bezeme sanatının başlıca motiflerindedir. Orta Asya'dan gelen ve Çin sanatının etkisi altında gelişen genellikle stilize(tarzı belli olmayan) çiçek, yaprak ve koncalarının ele alındığı bir süsleme tarzıdır. Çoğu kes asırları belli olmayacak derecede stilize edilerek bütün süsleme alanlarında kullanılmış ve giderek büyük bir üsluplaşmaya yol açmıştır.

Hatailerin en erken örneklerini Türk Uygur Türkleri tarafından yapılmış 7. ve 9. yy'la ait maniheist duvar resimlerinde görürüz. Anadolu Selçuklularda bu motifin oldukça sade şekilleri ile ele alındığı dikkati çeker.

Hatailerin üstten görünenlerine penç denildiği gibi merkezsel hatailerde denir.Hatai motifi çoğu kez simetrik bir tarzda çizilir ancak; bazen bunların orta kısımlarına simetriği bozacak

şekilde yaprak ve kıvrımlarda konulur. Çiçeklerin kendi üstlerine doğru kıvrılan yaprakları üslubun özelliğini taşımaktadır. Diğer motiflerin eşliğinde olduğu gibi yalnız başlarına da kullanılmışlardır. Dönemlerine göre farklı özellikleri vardır. Genellikle kendi hatlarında devam ederek diğer desenlere karışmazlar.

Anadolu Selçuklularda oldukça sade olan bu motif 15. yy Fatih döneminde çok değişik ve zengin bir anlamda işlenmiştir. 16.yy 'da saray nakkaşhanelerinin başında bulunan Kara Memi'nin meydana getirdiği naturalist üslup ve şahkulu tarafından yaratılan saz yolu etkisinde stilize tabiat öğelerinin zenginleştiği, ebatlarının büyüyerek yapraklarının çoğaldığı görülmektedir. Bu dönemde hatanın en seçkin ve güzel örnekleri verilmektedir.

Resim 2

Pertev Mehmet paşa camisi rumi ve hatai kompozisyon bezeme örneği.

6) KAYNAKÇA

(1) Mimarlık ve Sanat Tarihi (1908-1980), Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980”
Cilt:4 Yayın Yönetmeni: Sina Akşin, Cem Yayınevi

(2) Anadolu Selçuklu Çağında Mukarnas Bezeme”, “Selçuklu Çağında Anadolu Sanatı”
Yazar: Doğan KUBAN, Yapı Kredi Yayınları

(3) Büyük Türkçe Sözlük, Beyan Yayınları

(4) Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayınları, Beşinci Baskı

(5) Dünya tarihi ansiklopedisi Yazar: Tolga USLUBAŞ , Sezgin DAĞ

(6) Grolier international american ansk.

(9) Hat Sanatında Türkler’in Yeri, İslâm Sanatında Türkler, Yazar:M. Uğur Derman,
Y.K.B.K. Yay

(10) rumi-Hatai / Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler Yazar: Cahide KESKİNER

(11) İslam Dini İlk Camiler ve Osmanlı Camileri, Yazar: H. H. Kemali SÖYLEMEZOĞLU

